

طبیعی است که اگر فریضه الهی امر به معرف و نهی از منکر به طور شایسته عملی نشود، چه بسا اثر معکوس خواهد داشت. امر به معروف در اسلام بسیار مهم است و قرآن آن را رمز فضیلت بهترین امت می‌شمارد: «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ؛ شما بهترین امتی بودید که به سود انسان‌ها آفریده شده اند (چه اینکه) امر به معروف و نهی از منکر می‌کنید.» (آل عمران/ ۱۱۰)

همچنین امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) در تبیین اهمیت این فریضه می‌فرماید: تمام کارهای نیکو، و جهاد در راه خدا، در مقابل امر به معروف و نهی از منکر، چونان قطره‌ای بر دریای موج و پهناور است. (نهج البلاغه، کلمات قصار، ۳۷۴)

در عین حال طبیعی است که اگر این فریضه الهی به‌طور شایسته عملی نشود، چه بسا اثر معکوس خواهد داشت. از این رو اسلام آداب و شرایط خاصی را برای امر به معروف و نهی از منکر در نظر گرفته است که شخص ابتدا باید از آن‌ها آگاهی داشته باشد.

شرایط امر به معروف در توضیح المسائل حضرت امام (ره) بیان شده است، اما مهم‌ترین آداب آن عبارتند از:

۱- حسن برخورد:

قرآن مجید خطاب به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «ای پیغمبر! به بندگانم بگو که با مردم با نیکوترین وجه صحبت کنند.» خداوند از حضرت موسی علیه‌السلام می‌خواهد با فرعون که ادعای خدایی دارد، با نرمی و ملاحظت تکلم کند و به ایشان بگوید: آیا میل داری که پاکیزه شوی؟ آیا می‌خواهی تو را به راه خداوند هدایت کنم تا به درگاه او خاشع شوی؟

هرگز نمی‌توان با خشم و خشونت کسی را از گناه باز داشت. باید مواظب بود تا لطمه‌ای به شخصیت افراد وارد نشود. امام خمینی در این باره می‌گوید: سزاوار است امر به معروف و نهی از منکر، در امر و نهی خود و مراتب انکارش، چون طبیعی دلسوز و پدری مهربان که مصلحت مرتکب را رعایت می‌کند باشد و انکارش بر او خصوصاً بر امت عموماً لطف و رحمت باشد.

۲- جلب اعتماد:

امر به معروف و نهی از منکر در صورتی با موفقیت انجام می‌گیرد که اعتماد طرف مقابل جلب شود. امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌فرماید: «دل‌های مردم وحشی است، پس هر کسی بتواند با آن‌ها الفت برقرار کند، به او روی خواهند آورد.» برای این کار باید به خطاکار شخصیت داد و از به کار بردن الفاظ تحقیرآمیز خودداری کرد.

۳- در نظر گرفتن وضع روحی و روانی:

در اجرای صحیح امر به معروف و نهی از منکر باید شرایط مخاطب را در نظر گرفت. اگر عصبانی است، نمی‌توان نصیحت کرد. امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) می‌فرماید: «برای دل‌های آدمیان، علاقه و اقبال و گاهی تنفر و ادبار است. هنگامی که می‌خواهید کاری را انجام دهید، از طریق علاقه اشخاص وارد شوید، زیرا هنگامی که کسی را مجبور بر کاری کنید، نابینا می‌شود.» یعنی خود را به کوری و کری می‌زند.

۴- محترم شمردن عقاید افراد:

کسی که سر و وضع خاصی دارد، این‌ها را ارزش تلقی می‌کند و نشانه شخصیت می‌داند. اگر چه از دید ما این نظریه باطل است اما توهین کردن به عقیده و نظر آن‌ها توهین به همه وجودشان خواهد بود. پس باید مراقب بود که نهی را متوجه گناه کرد، نه متوجه افراد و اشخاص.

در کنار تمام اینها توجه بفرمایید که یکی از شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر احتمال اثر است و اگر حس می‌کنید حرفتان بی‌فایده است، لازم نیست چیزی بگویید. در مورد شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر از گروه فقه و احکام شرعی سؤال کنید.